

04 apr 2019 -07:55

De strijd tegen onverantwoord gebruik van antibiotica bij mens en dier moet gezamenlijk worden gevoerd

Het onverantwoord gebruik van antibiotica bij mens en dier maakt bacteriën steeds sneller resistent. Dit heeft overlijdens, meer ziekenhuisopnames en een langere ziekteduur tot gevolg. In België ligt het antibioticagebruik in de ambulante sector (met vooral de huisartsen als voorschrijvers), in de woonzorgcentra en in de veeteelt hoger dan het Europese gemiddelde. Op vraag van de FOD Volksgezondheid onderzocht het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE) de oorzaken hiervan, en formuleerde het 21 aanbevelingen om de situatie te verbeteren. Hiervoor raadpleegde het experten en stakeholders uit alle betrokken domeinen. Het KCE pleit o.a. voor het opstellen van een 'One Health' actieplan tegen antimicrobiële resistentie, waarbij zowel de menselijke als de diergeneeskundige sector actief betrokken worden. Het huidige rapport werd alvast uitgewerkt in nauw overleg met deze beide sectoren.

Steeds toenemende antibiotica resistentie

We hebben veel aan antibiotica te danken. Sinds hun ontdekking in 1928 (penicilline) hebben ze enorm veel levens gered en complexe operaties mogelijk gemaakt. Het onverantwoord gebruik bij mens en dier zorgt er nu echter voor dat bacteriën steeds sneller resistent worden, waardoor die gezondheidswinst riskeert te worden teniet gedaan. Volgens de OESO zal de resistentie tussen 2015 en 2050 in de Europese Unie gemiddeld 33.000 overlijdens per jaar veroorzaken, waarvan 533 in België. Ook het aantal bijkomende ziekenhuisdagen en de zorgkosten zullen er enorm door stijgen.

'One Health' aanpak is noodzakelijk

Het verantwoord gebruik van antibiotica is één van de prioriteiten bij de aanpak van deze resistentie. En doordat de gezondheid van mens, dier en milieu met elkaar verweven zijn, is een 'One Health' aanpak, met een samenwerking tussen de verschillende sectoren, daarbij noodzakelijk.

Als reactie op het hoge antibioticagebruik, werd in 1999 de Belgische Commissie voor de Coördinatie van het Antibioticabeleid (BAPCOC) opgericht. Hiermee was ons land één van de koplopers binnen Europa. BAPCOC werkte de afgelopen 20 jaar mee aan een groot aantal initiatieven, vooral in de ziekenhuissector, waarvan sommige een gunstig effect hadden op antibioticagebruik. De laatste jaren wordt er echter in de humane sector geen verdere vooruitgang meer geboekt, en daalt het gebruik dus niet meer.

België bij de grootste voorschrijvers van Europa

In 2017 stond België op de 9e plaats van de grootste voorschrijvers in de ambulante zorg in Europa (zie figuur 1). Vooral huisartsen, op grote afstand gevolgd door tandartsen en dermatologen, schrijven veel antibiotica voor. Ook de ouderen in de Belgische woonzorgcentra nemen meer antibiotica dan deze in de rest van Europa. Voor de ziekenhuissector doet ons land het beter, en blijft het net onder het Europese gemiddelde.

En hoewel het antibioticagebruik in de veterinaire sector de laatste jaren is verminderd, is er ook daar nog ruimte voor verbetering: in 2016 verkochten de Belgische dierenartsen meer dan het Europees

gemiddelde aan antibiotica.

Figuur 1 – Gebruik van antibiotica in de (humane) ambulante sector in Europa, 2017

*: Gegevens voor Cyprus en Roemenië bevatten ook het gebruik in de ziekenhuissector

Bron: European Centre for Disease Prevention and Control, ESAC-Net interactieve website, 2019

Waarom dit hoge gebruik?

Wat zijn de redenen voor dit hoge gebruik? Op het individuele niveau van de arts/dierenarts zijn dat o.a. tijdsdruk, onzekerheid, en druk van de patiënt/eigenaar van het dier. In de ziekenhuizen, waar het risico op resistentie het grootst is, zijn antibioticabeleidsgroepen verplicht. Deze krijgen echter vaak onvoldoende steun, waardoor hun impact beperkt is. In de landbouwsector is het hoge antibioticagebruik o.a. het gevolg van de industrialisering van de veeteelt. Dieren leven vaak dicht bij elkaar en worden vroegtijdig bij de moeder weggehaald in functie van de productiviteit. De landbouwers en dierenartsen nemen dan vaak hun toevlucht tot antibiotica, om het risico op ziekten en de verspreiding ervan te vermijden. Ziekte betekent immers economisch verlies voor een veehouder.

Een complexe situatie

Naast BAPCOC, dat onder de bevoegdheid van de Federale Overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid valt, strijden ook nog andere instanties tegen antibioticaresistentie, op federaal en regionaal niveau. Dit leidt tot een complexe situatie, met tot voor zeer kort amper structureel overleg. Ook de 'One Health' aanpak staat nog in zijn kinderschoenen. Het is daarom hoog tijd voor dat de sectoren van volksgezondheid, diergeneeskunde en milieu samen een beleid tegen antimicrobiële resistentie voeren.

Lanceer een nationaal 'One Health' actieplan

Het KCE analyseerde de (inter)nationale wetenschappelijke literatuur en de terugbetalingsgegevens van het RIZIV, en raadpleegde een ruime groep van experts en stakeholders uit alle betrokken domeinen. Op basis daarvan formuleerde het 21 aanbevelingen om de huidige situatie te verbeteren.

De eerste is om een 'One Health' actieplan tegen antimicrobiële resistentie te lanceren. Het is belangrijk dat alle relevante actoren hierbij betrokken worden. Dit zijn o.a. de federale en regionale overheidsdiensten, de medische en veterinaire beroepen, onderzoeks- en academische instellingen, landbouworganisaties en de voedings- en geneesmiddelenindustrie. Er moet ook worden afgestemd op de internationale en Europese initiatieven voor kwesties die de nationale context overstijgen.

Betere gebruik van antibiotica en oog voor dierenwelzijn

Andere aanbevelingen hebben o.a. betrekking op de versterking van het 'antibiotic stewardship' in de ziekenhuizen en het ontwikkelen ervan in de ambulante sector en de woonzorgcentra. Daarnaast zouden de apothekers (in de ambulante sector) de toelating moeten krijgen om het exact benodigde en voorgeschreven aantal antibioticatabletten af te leveren. Op die manier blijven er na de voorgeschreven kuur geen tabletten meer over, en wordt de kans op latere zelfmedicatie of milieuverontreiniging kleiner.

Verder zou de adviserende rol van dierenartsen in de veeteelt moeten worden versterkt, en moet er meer oog komen voor dierenwelzijn en bioveiligheid. Er werd immers wetenschappelijk aangetoond dat dit niet ten koste hoeft te gaan van productiviteit. Ook het antibioticagebruik bij huisdieren verdient meer aandacht: voorlopig zijn er weinig gegevens, terwijl we weten dat ook zij resistente bacteriën kunnen overdragen op hun eigenaars, en omgekeerd.

Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg
Administratief Centrum Kruidtuin, Doorbuilding (10e
verdieping)
Kruidtuinlaan 55
1000 Brussel
België
+32 2 287 33 88
<http://kce.fgov.be>

Gudrun Briat
Wetenschappelijke communicatie
+32 475 274 115
press@kce.fgov.be